

УДК 821.111

Тамара Скрипник

ORCID: 0000-0002-7318-5726

Любов Гастинщикова

ORCID: 0000-0001-5535-4437

РЕМІНІСЦЕНЦІЇ СПРИЙНЯТТЯ МІФОЛОГІЧНОГО ЧАСУ І ПРОСТОРУ В ЗОБРАЖЕННІ СВІТІВ РЕАЛЬНОГО І ПОЗАМЕЖНОГО У ПОЕЗІЇ Е. ДІКІНСОН

У статті основна увага приділена ремінісценціям сприйняття міфологічного часу і простору ліричної героїні Е. Дікінсон у творах № 712 і 1664. У тексті простежено деякі факти з біографії поетеси, що спонукали її до осмислення філософських понять смерті, безсмертя і вічності. Досліджено образ ліричної героїні у медіальному стані знаходження на межі світів реального і позамежного. Лексико-семантичне багатство зображення і художніх картин творів, особливості композиції як смислового кола – все це засвідчило поетичну майстерність авторки, глибину її переживань, високу напруженість її творчості.

Ключові слова: стан медіальності, сакральність часу і простору, хронотоп

DOI 10.34079/2226-3055-2024-17-30-60-70

Постановка проблеми. Поезія Емілі Дікінсон дає величезний матеріал для дослідження особливостей її творчості. У дослідженнях науковців С. Павличко (1991), О. Горенко (2006), С. Пригодія (2006) та ін. приділялося багато уваги ритмомелодійній організації поетичного рядка, системі римування, системі синтаксичної організації речення. Багато досліджень присвячено розкриттю філософського осмислення поетесою образів природи, смерті, краси, вічності. Важливою стала тема міфологічного підґрунтя сприйняття і осмислення поетесою сакрального образу часу і простору у роздумах над філософськими поняттями смерті, безсмертя, вічності. На прикладі віршів № 49, 712 і 1664 ми спробували з'ясувати причини біографічного характеру і на рівні ремінісценцій – звертання поетеси до образів смерті, безсмертя і вічності.

Мета, завдання, актуальність. Метою нашої літературознавчої розвідки стало дослідження ремінісценцій міфологічного часопростору у поезії Е. Дікінсон в осмисленні філософських понять смерті, безсмертя і вічності, розкритих в образі ліричної героїні у стані знаходження між світами реального і позамежного..

Поставлено завдання. По-перше, з'ясувати причини біографічного характеру, що спонукали Е. Дікінсон до осмислення філософських понять смерті, безсмертя і вічності, глибоко і всебічно представлених у її поезії. Важливою у нашому дослідженні є думка про те, що образ автора і ліричної героїні твору не є тотожними.

По-друге, розкрити образ ліричної героїні у стані медіального знаходження на межі реального і позамежного світів.

По-третє, розкрити лексико-семантичне значення міфологічних і реальних образів часу і простору в континуумі художніх картин розглянутих творів.

Актуальність теми вбачаємо в тому, що поезія Е. Дікінсон, яка стала відомою у повному обсязі і без коректур лише у 1955 році, великий обсяг творів, багатозначність думок і образів, що суголосні з реаліями сучасного життя, потребують подальшого дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій. Досліджуючи часопросторову єдність у поезії Е. Дікінсон, ми звернулися до поняття «хронотоп», уведений М. Бахтіним. У його статті «Форми часу і хронотопу» зазначено, що хронотоп є «злиття просторових та часових прикмет в осмисленій і конкретній єдності». Поняття сакральності образів часу і простору є однією з унікальних категорій художнього мислення в міфології, фольклорі та літературі. Підґрунтям їхнього походження є міфологічні та архаїчні фольклорні сюжети, які наявні у духовній і літературній спадщині кожного народу (Бахтин, 1975, с. 235). Тематиці, пов'язаній з уявленням про час і простір в міфології, фольклорі і літературі, присвячено багато праць. Н. Копистянська визначає жанротворчу роль хронотопу, його філософську, структурну і змістову роль, поділяє хронотоп на авторський, соціально-історичний, сюжетний, персональний тощо (Копистянська, 1993, с. 184-200). Категорія хронотопу найчастіше слугує підґрунтям для розкриття міфологічного, а у літературі – художнього образу, ідеї, теми або конфлікту. Міфологічний і літературний хронотопи не можна ототожнювати, вони мають різні якості і створюються за допомогою різних засобів і відіграють у відповідних творах ролі різних масштабів. У міфології вони нероздільні й створюють макрокосмічне явище. Наприклад, у поемі Г.В. Лонгфелло «Пісня про Гайавату» з індіанської міфології бог грому Енемікі і бог блискавки Вевесімо створили грізне явище природи (Скрипник, 2021а, с. 56-71). Переклад О.Олеся.

І простяг він руки вгору,
І покликав Енемікі*
І Вевесімо* на поміч,
І прийшли вони на землю
З ніччю, вихором, вітрами,
Пронеслись над Гітчі-Гюмі
З Верхогір'я Громового.

Then he raised his hands to heaven,
Called imploring on the tempest,
Called Waywassimo, the lighting,
And the thunder, Annemeekee,
And they come with night and darkness,
Sweeping down the Big – Sea – Water
From the distant Thunder Mountains.

У літературі хронотоп, на відміну від часопросторового міфологічного сюжету, відтворює внутрішньоособистісне, мікркосмічне, сприйняття героєм твору певного предмета художньої картини тексту. В літературі хронотопу належить дуже важлива, хоча не основна роль у розкритті головної ідеї. Найчастіше час і простір в сюжеті є другорядними образами, однак грають помітну роль у творі. Час і простір найчастіше змальовуються у локусах пейзажів та часових вимірів дій героїв, а художні образи є виявленням перцептивного часу і простору як чуттєве сприйняття зовнішніх предметів (Мельничук (ред.), 1974, с. 517). У художній картині тексту час і простір створюють умовну єдність, за словами М. Бахтіна, «забезпечуючи художню єдність літературного твору в його стосунку до реальної дійсності» (Бахтин, 1975, с. 391). Вони не обов'язково отримують прямий вираз у тексті, натомість їх переважна більшість представлена у текстах імпліцитно, що вимагає спеціальної підготовки до їх виявлення. У художній літературі міфологічні поняття часу і простору представляються у часопросторовій локалізації, змальованій автором. Їх можна розглядати як особистісне сприйняття автора в особі ліричного героя і відображення місцевого пейзажу, причому з оглядом на хронологічну канву (час доби, календарний час та ін.), тобто простір і час у розвитку художньої картини твору.

Поезія Е. Дікінсон, за словами О.П. Горенко, створює враження глибоко самотньої людини, яка пережила смерть дорогих для неї людей і замислилася над сенсом життя і смерті. Можливо, ці трагічні події її молодості мали глибокий вплив на формування філософського осмислення Життя, Смерті, Безсмертя, Добра і Зла. «Страждання, душевний біль, душевні тортури стали реаліями її емоційного буття, засобами його найглибшого пізнання. < ... >...її життя створює враження життя на нервах, на межі між здоровим глуздом і божевіллям» (Горенко, 2006, с. 406). С. Павличко зазначала, що поетеса у своїй творчості виходить з пріоритету змісту над формою, образу над

метрикою й римою...» (Павличко, 1991, с. 19). Аналізуючи твори Е. Дікінсон, С. Пригодій зазначав, що «вона створила чудо-поезії, опубліковані після її смерті, отже, зреалізувала себе духовно, зазнала все-таки унікальної індивідуалізації». (Пригодій, 2006, с. 56) Філософські і глибоко трагічні роздуми поетеси втілила в образі ліричної героїні в її стані медіального знаходження між світами реального і позамежного/потойбічного. Лірична героїня поетеси знаходить Красу і Правду лише на межі двох світів, у стані медіального існування. Більш докладно стан медіального існування змальовано у вірші № 449: «I died for Beauty» – «Я вмерла за красу, але почула у труні...» (Скрипник, 2020, с. 78-84). Особливості світосприйняття ліричної героїні у медіальному стані у вірші №182 простежуються у статті «Поетика стану медіальності ліричної героїні у творах Е. Дікінсон»: «Їй відомі таємниці обох світів. Лірична героїня намагається розкрити тайну буття реального світу, бо вже пройшла його, знає тайну і того, позамежного світу, бо вже побачила його» (Скрипник, 2021б, с. 25-30). Дослідниця творчості Е. Дікінсон Х. МакНейл писала: «У роки її страдництва Емілі Дікінсон виражала себе через мовчання – курйозний вислів: *написане мовчання*» (McNeil, 1986, р. 63). Дослідниця пояснює це тим, що у поетеси «сім'я, соціальний статус, стать, регіон – усе це знижувало її самоствердження, не перешкоджаючи іншим тримати її під контролем» (McNeil, 1986, р. 34).

Основний матеріал. У літературній творчості *образ автора*, творця художньої картини тексту, і *образ ліричного героя* твору не можна вважати цілком тотожними. Саме тому ми говоримо про творчість Е. Дікінсон як поетеси, творця, і окремо про внутрішньоособистісне сприйняття ліричної героїні. Ліричні твори Е. Дікінсон проникнуті мотивами втрати і швидкоплинності людського життя. Створення циклу творів трагічного змісту, можливо, пояснюється фактами біографічного характеру.

Факти з біографії поетеси. У листі до редактора журналу Т.В. Гігінсона від 25 квітня 1862 року Е. Дікінсон писала: «Коли я була дівчинкою, у мене був друг, який вчив мене Безсмертю, але, наважившись підійти занадто близько, він більше ніколи не повернувся звідти. Невдовзі мій Вчитель помер – і протягом кількох років мій Словник був єдиним моїм співрозмовником. Потім я знайшла ще одного вчителя, але він не захотів, щоб я була ученицею, – тому він покинув землю.

Ви питаєте про моїх товаришів. Пагорби, сер, і Заходи сонця, і пес – з мене зростом, – якого купив мені батько. Вони кращі, ніж людські істоти, – тому що все знають, але не говорять, – шумом на ставку опівдні заглушено мій рояль» (Дікінсон, 2001, с. 282–383).

Т.В. Гігінсон – письменник і публіцист, аболіціоніст, редактор журналу «Атлантик манслі», з яким Е. Дікінсон переписувалася до кінця свого життя. У листі мається на увазі Бенджамін Франклін Ньютон, який проходив юридичну практику в офісі батька Емілі і вплинув на розвиток її літературних смаків (помер у 1852 р.). Іншим вчителем був Леонард Гемфрі, наступний після її батька ректор Амхертської Академії (помер у 1850 р.). Обидва померли молодими.

Примітка: тут і далі вірші Е. Дікінсон цитовано за виданням «The Complete Poems of Emily Dickinson» (Thomson, (ed.), 2013).

Е. Дікінсон. № 49, 1858 р.

I never lost as much but twice,
And that was in the sod;
Twice I have stood a beggar
Befor the door of God!
(перекл. Н.Тучинської)

Втрачала я лиш двічі
В землі усе незримо
Примусив жебрать відчай
У Бога під дверима!

Образи Смерті і Безсмертя тісно переплелись у ліриці поетеси. Глибоко трагічно і філософськи осмислено ці образи у віршах № 49 «I never lost as much but twice», 449 «I died for Beauty – but was scarce», 465 «I heard a Fly buzz – when I died», 712 «Because I could not stop a Death», 749 «All but Death, can be Adjusted», 876 «It was a Grave yet bore

no Stone», **1205** «Immortal is an ample word», **1632** «So give me back to Death», **1664** «I did not reach Thee», **1695** «There is a solitude of space», **1732** «My life closed twice before its close», **1743** «The grave my little cottage is».

Ремінісценції – (лат. – спогад) – неявна цитата, що відсилає до раніше прочитаного, характеризується неусвідомленістю відгомону у творі автора до інших творів. «Відгомін у художньому творі якихось мотивів, образів, деталей з відомого твору іншого автора» (Мельничук (ред.), 1974, с. 581).

Ремінісценції сприйняття міфологічного часу і простору поетеси, зображені у художній картині тексту, відтворюються через уявлення ліричної героїні у медіальному стані знаходження між світами реального життя і позамежного. Реальні локуси часу і простору поетеси, створені в листуванні з Т.В. Гігінсоном, є підґрунтям сприйняття ліричною героїнею у творах Е. Дікінсон.

Отже, *реальний локус часу* – це реальні події особистої трагедії поетеси, що сталися у 1850 і 1852 роках, знайшли відображення у поезії у 1858 році й були зафіксовані у листуванні у 1862 році. **Ремінісценції сприйняття міфологічного часу** представлені як сприйняття ліричної героїні у медіальному стані і змальовані найбільш яскраво у вірші **№ 712, 1863 року** створення. Лірична героїня сприймала подорож у колясці Смерті разом з Безсмертям як час протягом кількох віків, але які промайнули наче мить – «Коротші аніж Мить» (дослівно: коротші за день):

Since then – ‘tis Centuries – and yet
Feels shorter than the Day
Віки минули – та вони
Коротші аніж Мить (перекл. М. Стріхи)

У творах Е. Дікінсон локуси часу і простору мають різні ознаки, різні ролі та методи застосування як додаткові чинники розкриття образу ліричної героїні. Локус простору як локальний ландшафт у творах набуває неодмінно сакрального характеру з його закладеною аксіологічністю як «вченням про цінності» (Мельничук (ред.), 1974, с. 31).

Е. Дікінсон, № 712, 1863 р. У вірші 712 окремі локуси часу і простору уявляються чужими і небезпечними, тому що слугують перехідною зоною до потойбічного, позамежного світу. **Час і простір** є невіддільними один від одного. **Час** виступає як конкретна дійова особа з сакральними характеристиками. Він є неосяжним у просторі існування, переступає межі людського, він діє самостійно і наближає ліричну героїню до Смерті і Безсмертя.

Since then – ‘tis Centuries – and yet
Feels shorter than the Day
I first surmised the Horses Heads
Were toward Eternity –
Віки минули – та вони
Коротші аніж Мить
Яка відкрила – Повіз наш
До Вічності стремить (перекл. М. Стріхи)

Простір часу. Створений поетесою простір часу трактується неоднозначно. Амбівалентність дійства часу, як смерть і безсмертя, протікає у віках як мить, що відкриває Безсмертя як Вічність. Вважаємо, що у вірші сказано про вічність творчості, яку передбачала поетеса. Також час змальовано в локації добових вимірів, наприклад, «the Setting Sun» – захід сонця. Однак семантика синтагми означає закінчення дня не лише як життєвого циклу, захід сонця є метафорою закінчення людського життя. Відбувається заміна та перейменування одного поняття іншим поняттям.

У художній картині твору поетеси час набуває символічного значення. Імплицитне сприйняття поетесою часу як міфологічної категорії отримало відображення у прийомі

персоніфікації, коли звичайні предмети мають особливе значення і в тексті граматично зафіксовані онімізацією апелятивної лексики, наприклад, «Setting Sun... He». На думку С. Павличко, «Під впливом Томаса Карлейля та німецької мови Емілі Дікінсон часто писала іменники і деякі інші, на її погляд, важливі слова з великої букви» (Павличко, 1991, с. 29).

We passed the Setting Sun –
Or rader – He passed Us –
– й час
Вечірньої зорі –
Чи радше – він нас проминув

Простір пейзажу. У листі до Т.В. Гігінсона *реальний простір звичайного життя* поетеси – «Пагорби, сер, і Заходи сонця» – записано онімізовано, що свідчить про важливість цих образів для неї. У вірші № 712 образ ліричної героїні зафіксовано у локусах шкільного двора, зеленого поля, які вона втрюх проминула у колясці Смерті разом із Безсмертям. Звичайний світ речей – шкільний двір, поле, школярі – набувають у творі зовсім іншого значення, перетворюються на щось магічне, незнайоме, викликають почуття страху, стають відчуженими від реального життя. Такий шлях можна назвати *смужою між світом живих і позамежним, потойбічним*, тому що лірична героїня у стані медіального сприйняття наблизилася по цьому шляху до свого останнього Дому і до Безсмертя.

Шкільний ми проминули двір
Де гралась Школярі –
Поля ми проминули
..*.....*.....*.....*.....*
Ось перед нами виріс Дім –
Губилися шпилі
Далеко в небі – а стіна
Ледь вийшла з-під землі (перекл. М. Стріхи)

We passed the School, where Children strove
At Recess – in the Ring –
We passed the Fields of Gazing Grain–
..........*.....*.....*.....*
We paused before a House that seemed
A Swelling of the Ground –
The Roof was scarcely visible –
The Cornic – in the Ground –

Простір житла на межі світів реального і позамежного. Онімізація слів House, Cornic, Ground, Swelling, які змальовують незвичайний будинок, спрямовує увагу на важливі для поетеси образи іншого світу. Лірична героїня у медіальному стані уявляє себе між світом живих і потойбічним. Вона бачить наприкінці подорожі незвичайний дім. У хронотопі простору, в якому перебуває лірична героїня, дім має велике значення. У традиції обряду поховання багатьох народів світу часто застосовувалася традиція побудови покриття над похованням: висока могила, пагорб, курган, будинок. У сучасній традиції поховання така будівля називається склепом. За традицією, такий будинок покривав двоскатний дах. У вірші Е. Дікінсон будинок був дуже низький, карниз даху торкався ґрунту і був своєрідним з'єднанням повітря і землі, тобто карниз даху уявляється входом зі світу живих до позамежного, потойбічного, як зафіксовано у міфологіях багатьох народів. «The Roof was scarcely visisble –The Cornic – in the Ground». Будинок має триярусну структуру: «The Cornic» – карниз – був у землі, скати даху «–The Roof was scarcely visible» торкалися землі. Третій рівень – «A Swelling of the Ground» – у

перекладі «губилися шпилі далеко від землі». Вважаємо, що *підґрунтям ремінісценції була традиція обряду поховання*, зафіксована у фольклорі багатьох народів і наявна у традиції сучасного обряду поховання теж.

Надземний верх у триярусній структурі виступає як протиставлення низу, в якому міститься позамежний, потойбічний світ – світ померлих. Протиставлення верху – вічного життя і низу – світу померлих можна побачити у міфології багатьох народів. Вірш Емілі Дікінсон закінчується словами, що стверджують устремління і приналежність ліричної героїні до Вічності.

I first surmised the Horses Heads
Were toward Eternity –

...Мить

Яка відкрила – Повіз наш

До Вічності стремить (перекл. М. Стріхи).

Усвідомлення значення своєї творчості. Синтагма *Were toward Eternity* –

характеризує не лише образ ліричної героїні в її медіальному стані, але й до певної міри і образ авторки твору. **Вважаємо, що поетеса усвідомлювала значення своєї творчості і передбачала її Безсмертя.** Трохи раніше, у листі до Т.В. Гігінсона від 7 червня 1862 року, вона писала: «Якщо слава належить мені, то я не зможу втекти від неї, якщо ж ні – найдовший день пронесеться повз, не помітивши мене, і тоді я не отримаю визнання навіть у мого собаки. Краще мені залишатися у моєму низькому становищі» (Дікінсон, 2001, с. 285-286).

Особливості композиції. Композиція твору має форму кола: *початок віршу* дорівнюється, у його смислового значенні, *його закінченню*, тобто, вірш починається з ексцитаційної ситуації, коли лірична героїня сіла разом із Безсмертям у коляску зі Смертю і у кінці вірша представлена в її устремлінні до Вічності як **основної ідеї твору. Безсмертя і Вічність – смислове коло замкнулось.**

The Carriage held but just Ourselves –

And Immortality

..........*.....*

Were toward Eternity –

Слово Безсмертя у першій строфі та слово Вічність наприкінці утворюють у вірші смислове коло. Безсмертя і вічність є філософськими поняттями, а у лексиці вони є близькими за значенням, синонімічними. Вони поглиблюють своєрідне філософське осмислення поетесою сенсу свого життя і творчості.

Е. Дікінсон, № 1664, рік створення не зазначено. У вірші № 1664 локус простору має містичний, сакральний характер, він змальований як шлях ліричної героїні у стані медіальності, на межі життя і смерті. Локуси сакрального пейзажу зазначені як три Ріки, Пагорб, Пустелі і Середнє Море. Шлях ліричної героїні незвичайно довгий і небезпечний, який треба подолати, щоби дійти до «Thee» (від *thou* – застаріле, поетичне – *тебе*). Вірш починається з усвідомлення неможливості досягти своєї мети, яка означена поетичним висловом «Thee». Його смислове значення у творі конкретно не розшифровано: «I did not reach Thee». Дослівно: «Я не могла досягти Тебе». Припускаємо, що це слово може означати образ Творця. В її творах зазвичай уживаються прийняті у християнстві слова Lord, God. Однак слід зазначити, що у вірші № 49 Е. Дікінсон уживає слова *Byrglar, Banker, Father*, що передають її критичне ставлення до волевиявлення Всевишнього щодо уходу з життя дорогих для неї людей:

Angels – twice descending

Reimbursed my store –

Byrglar! Banker – Father!

I am poor once more!

Спускався двічі янгол

І повертав мій крам.

Крадій! Банкіре, Отче!

Я бідна й знову там (перекл. Н.Тучинської)

Підгрунття особливостей створення образу Творця. З біографії Емілі Дікінсон відомо, що коли вона навчалася у Маунт-Голіоцькій духовній семінарії, «учениці поділялися на три групи: перша – «істинні християнки», друга – ті, що ними мали стати, а Емілі назвала себе «безнадійною». Її батько, Едвард Дікінсон, виховував дітей, Емілі, Лавінію і Остіна, у душі попереднього століття, коли у духовному житті панівною була релігійна течія ортодоксального пуританства. Сам він, запеклий кальвініст, прийняв обряд хрещення лише у 47 років <...>. Емілі, єдина у родині, не прийняла хрещення, тому що вважала, що людина має бути чесною перед своїм сумлінням, вона не визнавала компромісів» (Павличко, 1991, с. 8-9). У поезії Е. Дікінсон часто зверталася до Бога, інколи довірливо, інколи сердито картала за несправедливість. Ми не знаємо, чи вірила вона у Бога, чи ні, але в останньому листі до Т.В. Гігінсона, написаному на початку травня 1886 року, Емілі Дікінсон написала: «Чи живий ще Бог? Друже мій – чи дише Він?» (Дікінсон, 2001, с. 336). 15 травня 1886 року Емілі Дікінсон тихо померла у своїй кімнаті від хвороби нирок.

Простір подорожі до Творця. Синтагми «три Ріки, Пустеля, Середнє Море» виступають не як географічний пейзаж на шляху ліричної героїні в її подорожі. Вони є етапом її шляху у наближенні до Творця (Thee). Семантика слів розкриває уявлення ліричної героїні про невпорядкованість, небезпеку неосвоєної ділянки чужого простору, магійного хаосу поза межного, потойбічного шляху. Хоча у цитаті зазначена одна Пустеля, у тексті йдеться про подолання двох Пустель, які суттєво відрізняються одна від одної за температурними характеристиками, їх сприйняттям героїнею та впливом на неї.

Three Rivers and a Hill to cross

One Desert and a Sea

Семантика синтагми «Середнє Море» не означає Середземне море – Mediterranean Sea. У вірші Середнє Море розташоване після Пустель. Локус Пустель теж неоднозначний, вони є протиставленням одна до другої: в одній Пустелі пісок був холодний, інша Пустеля названа Сахарою, тобто підсвідомо сприймається як дуже спекотна територія.

Two desserts, but the Year is cold

So that will help the sand

One desert crossed –

The second one

Will feel as cool as land

Sahara is too little price

To pay for thy Right hand.

Зазначені протиставлення Сонця і Ночі та двох Пустель, з холодним піском і Сахари, створюють простір небезпечного шляху ліричної героїні в її прагненні дістатися до Thee – Творця.

The Sun goes crooked –

That is Night

Before he makes the bend.

We must have passed the Middle Sea –

Almost we wish the End

Лірична героїня має подолати простір трьох Рік, двох Пустель, пройти Середнє Море, поки не настане Ніч, але її випереджає Смерть, яка «розлуку продовжує навік».

Простір часу. Сакральним є протиставлення Сонця і Ночі, які виступають не як світло і темрява і час доби в реальному житті, вони є сакральними суб'єктами дії на

шляху ліричної героїні. Сонце і Ніч є простором часу дії ліричної героїні. Вони також виконують різні дії стосовно неї. Сонце, як і Ніч, виступає як суб'єкт дії у просторі часу, він її супроводжує, повертаючи (можливо, від світанку до заходу – *на нашу думку*). «The Sun goes scoosed», а Ніч перешкоджає їй. Дослівно: «Сонце йде, повертаючи, Ніч перед цим наближає до повороту (можливо, до повної темряви – *на нашу думку*), коли «ми маємо пройти Середнє Море, прагнучи Кінця».– «Almost we wish the End».

Особливості композиції. Композиція має форму кола. Вірш починається з непрямого звертання до Thee – Творця і *закінчується усвідомленням неможливості побачити погляд Творця, як висловленням основної ідеї твору*. Отже, *Thee – Thee – смислове коло замкнулось*.

I did not reach Thee
*****

And gets the look at Thee

Образ авторки-поетеси. Життя і творчість Емілі Дікінсон стали великим об'єктом досліджень для багатьох літературознавців. Самостійно обрана самотність, самозамкненість життя, величезна поетична творчість, в якій поетеса розкрила світ своєї душі і небажання розкрити її для тих, хто її не розуміє, – все це стало основою для досліджень творчості поетеси. В її творах стрімкі думки і почуття, особливості синтаксису, незвичайні метафори і образи – все розкривало її внутрішній світ, глибокий і сповнений трагізму. У творах поетеси філософські поняття життя і смерть, вічність і безсмертя, страждання і кохання є нероздільними, вони існують поруч і розкривають світ думок і почуттів поетеси. Трагічне осмислення сутності життя і невідворотності смерті як продовження земного життя Емілі Дікінсон розкрила в образі ліричної героїні, яка знаходиться на межі двох світів, життя і смерті. В її поезії смерть естетизується і сприймається як близька подруга, з якою вона разом із безсмертям може навіть подорожувати і яка доставить її до вічності. Але для поетеси найвищим втіленням смерті була не фізична смерть, а смерть душі від неможливості висловитися у поезії. У житті Емілі Дікінсон свідомо обрала самотність. Самотність її не бентежила, бентежило інше – неможливість повно розкрити свою душу, втілену у поезії, тому що самотність душі, а отже й поезії – це «обмежена безмежність» – «Finite Infinity».

Е. Дікінсон. № 1695, рік створення не зазначено.

There is a solitude of space,	Існує смерті самота
A solitude of sea,	І самота землі
A solitude of death, but these	І неба самота пустинна
Society shall be	Та всі вони малі
Compared with that profounder site,	Порівняно із самотою
That polar privacy,	Душі – коли вона
A soul admitted to Itself –	Сама – обмежена безмежність
Finite Infinity.	Сама – самотина

(перекл. Д. Павличка)

Висновки. Емілі Дікінсон написала 1775 віршів – це дає величезний матеріал для дослідження особливостей її творчості. У статті проаналізовано вірші № 49, 712 і 1664. Одним із напрямків аналізу її творчості є дослідження художньої картини твору на рівні підсвідомості поетеси, що у текстах представлено як внутрішньоособистісне уявлення ліричної героїні у стані медіального існування між світами реального та позамежного. Сакральні образи часу і простору у віршах № 712 і 1664 розкрили яскраву картину філософського осмислення поетесою понять Життя, Смерті і Безсмертя. Лексико-семантичне багатство, філософське осмислення понять смерті, безсмертя, вічності, особливості композиції як смислового кола – все це засвідчило поетичну майстерність поетеси, глибину її переживань, високу напруженість її творчості. Значена тема послідовно представлена у творах № 4 65, 749, 876, 1205, 1632, 1695, 1732, 1743 та ін.

Тема ремінісценцій міфологічного сприйняття часу і простору є недостатньо аналізована у попередніх дослідженнях творчості поетеси. Вважаємо, що розглянута нами тема є важливою для розкриття особливостей творчості Емілі Дікінсон і потребує подальшого дослідження.

Бібліографічний список

- Бахтин, М., 1975. *Форми времени и хронотопа в романе*. В: *Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики*. М. : Худож. лит.
- Горенко, О., 2006. *Наш власний театр – то ми самі*. В: *Американський романтизм*. К.: Либідь, с. 396-410.
- Дікінсон, Е., 2001. *Лірика*. М. : Эксмо-Прес.
- Копистянська, Н., 1993. *Художній час як категорія порівняльної поетики*. *Слов'янські літератури*: матеріали до XI з'їзду славістів. К., с.184–200.
- Павличко, С., 1991. *Емілі Дікінсон: поезія скептичного ума*. В: *Емілі Дікінсон. Лірика*. К. : Дніпро.
- Пригодій, С., 2006. *Архетипова критика*. В: *Американський романтизм*. К. : Либідь, С. 47-61.
- Мельничук, О. С. (ред.), 1974. *Словник іноземних слів*. К.: Головна ред. УРЕ.
- Скрипник, Т. М., 2020. *Гендерні проблеми перекладу англійської поезії у парадигмі літературознавчої теорії та екстралінгвістичного аспекту перекладознавства (на прикладі вірша 449 Е. Дікінсон «I died for beauty...»)*. *Вісник Маріупольського державного університету. Сер. Філологія*, 22, с. 78-85. DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-3055-2020-13-22-78-84>
- Скрипник, Т., 2021а. *Онтологія буття давніх індіанців у поемі Г.В. Лонгфелло «Пісня про Гайавату» у білінгвальній презентації: монографія [книга 19, ч.3]. Scientific edition monography / intellectual development of mankind in modern conditions: psychology, philology, medicine, biology and ecology: матеріали конференції*. Німеччина, с. 56-75. DOI <https://doi.org/10.30888/2709-2364.2021-19-03-014>
- Скрипник, Т. М., 2021б. *Поетика стану медіальності ліричної героїні у творах Е. Дікінсон. Philological sciences intercultural communication and translation studies: an experience and challenges : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (April 23–24). Czestochowa: «Baltija Publishing», vol. 2, с. 25–30. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-073-5-2-6>*
- McNeil, H., 1986. *Emily Dickinson*. New York : Panteon Books.
- Thomson, H. J. (ed.), 2013. *The Complete Poems of Emily Dickinson*. Copyright by Mary L. Hampson.

References

- Bakhtin, M., 1875. *Formy chasu i khronotopu v romani* [The Form of Time and Chronotope in the novel] In: *Pytannja literatury i estetyky*. М.: Literatura (in Ukrainian).
- Dickinson, E., 2001. *Liryka [Lyrics]*. М. : Ekspo-Press (in Ukrainian).
- Gorenko, O., 2006. *Nach vlasnyj teatr – to my sami* [Our own theatre – it's we ourselves]. In: *Amerykanskij romantyzm*. К. : Lybid, s. 396-410 (in Ukrainian).
- Kopystjanska, N., 1993. *Chudozhnii chas jak kategorija porivnjalnoji poetyky* [Belles-lettres Time like the category of the comparative poetry]. *Slovjanski literatury: Materialy do XI z'izdu slavistiv*. К. 204 p. (in Ukrainian).
- McNeil, H., 1986. *Emily Dickinson*. New York: Panteon Books.
- Melnichuk, O. S. (ed.), 1974. *Slovnnyk inshomovnyh sliv [The Dictionary of the foreign words]*. К.: Golovna red. URE (in Ukrainian).
- Pavlychko, S., 1991. *Emily Dickinson: poezija skeptyxhnogo uma* [Emily Dickinson : the Poetry of the sceptical intellect]. In: *Emily Dickinson. Liryka*. К. : Dnipro (in Ukrainian).
- Prihodi, S., 2006. *Arkhetypova krytyka* [Archetypes criticism]. In: *Amerykanskij romantyzm*. К.: Lybid, s. 47-61 (in Ukrainian).
- Skrynyk T. M., 2020. *Genderni problemy perekladu anglo-movnoi poezii u paradugmi*

- literaturoznavchoi teorii ta ekstralingvistychnogo aspektu perekladoznavstva (na prykladi virsha 449 E. Dickinson «I died for beauty...») [Gender problems of the translations of the English-language poetry in the paradigm of the literary theory and extralinguistics aspect of the translation]. *Visnik Mariupolskogo derzhavnogo universitetu. Ser. Filologiya*, 22, p. 78-85. DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-3055-2020-13-22-78-84> (in Ukrainian).
- Skrypnyk, T., 2021a. Ontologija buttja davnih indiansiv u poemi G.W. Longfellow «The Song of Hiawatha» u bilingvalnij prezentatsii [The Ontology of the existence of the ancient Indians in the poem by G.W.Longfellow «The Song of Hiawatha» in the bilingual presentation]. Monografija [knyga 19, ch. 3]. *Scientific edition monograph / intellectual development of mankind in modern conditions: psychology, philology, medicine, biology, and ecology: Materialy konferentsii*. Nimechina, s. 56-75. DOI: <https://doi.org/10.30888/2709-2364.2021-19-03-014> (in Ukrainian).
- Skrypnyk, T. M., 2021b. Poetuka stanu medialnosti lirychnoji geroini u tvorah E. Dickinson. [The Poetic of the lyrical heroine's medial state in the poetry by E. Dickinson]. *Philological sciences intercultural communication and translation studies: an experience and challenges: Materialy Mizhnarodnoji naykovo-praktychnoji konferentsii*. (April 23–24 2021). Vol. 2. Czestochowa: «Baltija Publishing», s. 25–30. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-073-5-2-6> (in Ukrainian).
- Thomson, H. J. (ed.), 2013. *The Complete Poems of Emily Dickinson*. Copyright by Mary L. Hampson.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2024.

Tamara Skrypnyk, Liubov Hastynshchykova.

REMINISCENCES OF THE MYTHOLOGICAL PERCEPTION OF TIME AND SPACE IN THE DEPICTION OF THE WORLDS OF THE REAL AND OTHERWORLDLY IN E. DICKINSON'S POETRY

The article analyzes poems No. 49, 712 and 1664 by Emily Dickinson in English and in translation.

Features of the mythological and literary chronotope of time and space have been considered. Mythological and literary chronotopes cannot be equated, they have different qualities and are created by various means. In mythology, they are inseparable and create a macrocosmic phenomenon. In literature, the category of time and space most often serves as a basis for revealing an artistic image, idea, theme, or conflict.

The article examines the influence of ideas about the mythological model of the world on the work of the poet with a focus on the categories of time and space in the world structure. In E. Dickinson's poetry, the categories of time and space, as the plotline of the work, are critical. They determine the lyrical heroine's localization. The mythological perception of time and space of the poetess is shown through the representation of the lyrical heroine in a medial state of being between the worlds of real life and the otherworldly one. It should also be noted that in literary work, the image of the author, the creator of the artistic picture of the text, and the image of the lyrical hero of the work cannot be considered completely identical. That is why we are talking about the work of E. Dickinson as a poetess, a creator, and separately about the intrapersonal perception of the lyrical heroine.

The article considers some biographical facts from the life of E. Dickinson, which may have become the basis for the creation of poems No. 49, 712, and 1664, the facts that contributed to the formation of a special interpretation and understanding of the image of God and the creation of the image of a lyrical heroine. In verse No. 49, the image of God is defined as "God" and the syntagms "Byrglar! Banker – Father", in poem No. 1664 it is "Thee", in some other works – "Lord", "God".

In the process of analyzing poems No. 712 and 1664, it was noted that Time acts as a

specific protagonist with sacred characteristics for the lyrical heroine. He is immeasurable in the space of existence, exceeds the limits of the human, acts independently, and brings closer to Death and Immortality. In poem No. 712, the ambivalence of the action of Time, such as death and immortality, flows through the ages like a moment which reveals the philosophical concept of Immortality as the Eternity of creativity for the lyrical heroine.

In poem No. 1664, in the locus “Space of Time”, contrasting the Sun and the Night, which do not act as a category of the day but are the subjects of action on the way of the lyrical heroine, is sacred. Each of them has their own function.

The analysis of the peculiarities of the creation of the locus “Landscape space” in poem No. 712 has shown that the world of ordinary things - a schoolyard, a field, schoolchildren - becomes a path to the other world for the lyrical heroine in the state of medial existence. In poem No. 1664, the locus “Space of travel” to the Creator has a sacred character and is a stage of her journey to approaching the Creator, indicated by the word “Thee”.

Key words: *state of mediality, sacredness of time and space, chronotope*